

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Schița lecției

1. Cine au fost geto-dacii?
2. Etnogeneza românească
3. Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Cine au fost geto-dacii?

- geto-dacii sunt strămoșii românilor
- reprezentau **ramura nordică a tracilor** (un popor indo-european) – Herodot spunea că tracii sunt cel mai numeros popor după indieni
- au trăit în **spațiul carpato-danubiano-pontic**: Munții Carpați, Dunărea și Marea Neagră (numită în Antichitate și Pontus Euxinus)
- au fost numiți **geți** în **izvoarele grecești** și **daci** în cele **romane**
- geții și dacii vorbeau aceeași limbă → sunt același popor (Strabon, *Geographia*)
- secolul V î.Hr.: cea mai veche mențiune despre geto-daci îi aparține lui Herodot, care descrie expediția regelui persan Darius I împotriva geților din 514 î.Hr. (Herodot, *Istoriei*)
- geto-dacii aveau o **religie politeistă**: credeau în mai mulți zei – Zamolxis, Bendis, Gebeleizis
- **organizarea socială**: tarabostes / pileati (aristocrați și preoți) și comati / capillati (producătorii liberi, oamenii de rând)
- **așezările fortificate** ale geto-dacilor se numesc **dava**: Buridava, Cumidava, Petrodava, Sucidava etc.

Regatul dac în timpul lui Burebista

- Burebista a fost regele Daciei între anii 82-44 î.Hr.
- Dacia a avut **cea mai mare întindere teritorială**: V – Dunărea Mijlocie, N –

Carpații Păduroși, E - Bug, S - Munții Haemus (Balcani)

- era ajutat de marele preot Deceneu în administrarea regatului dac
- s-a implicat în **războiul civil din Imperiul Roman**: Pompei vs Cezar → Burebista îl sprijină pe Pompei → Cezar învinge
- 44 î.Hr.: moare Burebista → Dacia se destramă în 4, ulterior în 5 regate mai mici → cel mai important este cel cu centrul la Sarmizegetusa
- izvoare: Strabon, Iordanes, inscripția de la Dionysopolis

Regatul dac în timpul lui Decebal

- Decebal a fost regele Daciei între anii 87-106
- **Dacia era mai mică ca întindere** decât în perioada lui Burebista
- **Dacia era mai puternică** din punct de vedere militar și **mai bine organizată** decât în timpul lui Burebista
- capitala: Sarmizegetusa

Conflictele dacilor cu romanii:

- 87: Tapae → daci vs romani → dacii înving → generalul roman Cornelius Fuscus moare
- 88: Tapae → daci vs romani → romanii înving → romanii au fost conduși de generalul Tettius Iulianus
- 89: se încheie pace între daci și romani → Dacia devine regat clientelar al Romei → dacii primeau de la romani bani, arme și meșteri
- 101-102: primul război daco-roman → Traian îl învinge pe Decebal
- 102: se încheie pace între daci și romani → pace foarte grea pentru Decebal → regele dac este obligat să dărâme zidurile cetăților, să renunțe la politica externă proprie, iar romanii rămâneau cu teritoriile cucerite
- 105-106: al doilea război daco-roman → Traian îl învinge pe Decebal → Dacia devine cea de-a doua provincie romană locuită de geto-daci (prima a fost Dobrogea, pe care romanii au cucerit-o în 28 î.Hr. și integrat-o la provincia Moesia în 46)
- izvoare: Florus, Frontinus, Orosius, Iordanes, Cassius Dio, Plinius cel Tânăr, Ioannes Lydus, Patriarhul Arethas

Cu verde: Dacia în vremea lui Burebista | Cu galben: Dacia în vremea lui Decebal |
sursa: rogis.ro

Dacia romană (106-271)

- 106-271: Dacia a fost parte integrantă a Imperiului Roman → **s-a intensificat procesul de romanizare** → **s-au format poporul daco-roman și limba daco-romană** (izvoare: Eutropius)
- Dacia romană **nu cuprindea** Crișana, Maramureșul, nordul și centrul Moldovei
- provincia Dacia avea capitala la Ulpia Traiana Sarmizegetusa
- Dacia era subordonată direct împăratului → era guvernată de "legatus Augusti pro praetore" (trimis al împăratului)
- au fost întemeiate orașe noi: colonia (rang superior) și municipia (rang inferior)
- au fost create instituții după model roman
- în **plan religios** s-au petrecut două fenomene: **interpretatio romana** (dacii

dădeau nume romane propriilor zeități) și ***sincretism religios*** (divinitățile de același rang erau contopite într-una singură)

- Dacia a cunoscut mai multe organizări administrative:
 - împăratul Hadrian (117-138) a împărțit Dacia în: **Dacia Superior** (capitala: Ulpia Traiana Sarmizegetusa), **Dacia Inferior** (capitala: Drobeta) și **Dacia Porolissensis** (capitala: Napoca)

Dacia în timpul împăratului Hadrian | sursa: quora.com

- împăratul Marcus Aurelius (161-180) a împărțit Dacia în: **Dacia Apulensis**, **Dacia Malvensis** și **Dacia Porolissensis**

Dacia în timpul împăratului Marcus Aurelius | sursa: Andrei Nacu - worldhistory.org

- 271: a avut loc retragerea aureliană → împăratul Aurelian retrage din Dacia armata și administrația romană (izvoare: Sextus Aurelius Victor, Eutropius)

Romanizarea este un proces istoric prin care geto-dacii au preluat de la romani limba, civilizația, cultura, obiceiurile și religia.

Etapele romanizării:

- etapa preliminară (înainte de 106)
 - au loc primele contacte dintre daci și romani: schimburi comerciale și împrumuturi din civilizația romană
 - 28 î.Hr.: Dobrogea este cucerită de romani
 - 46: Dobrogea este inclusă în provincia Moesia
- etapa stăpânirii romane (106-271)
 - s-a intensificat procesul de romanizare, care a fost ireversibil → s-au format poporul daco-roman și limba daco-romană
 - factorii romanizării: limba latină, administrația, armata, veteranii,

coloniștii, religia etc.

- etapa ulterioară stăpânirii romane (271-602)
 - Dacia nu mai putea fi apărată → retragerea aureliană → armata și administrația romană se retrag la sud de Dunăre
 - procesul de romanizare nu s-a stopat
 - a avut loc romanizarea dacilor liberi
 - a continuat romanizarea în Dobrogea, care a rămas sub stăpânire romană până în anul 602
 - a rezultat populația daco-romană

Factorii romanizării:

- limba latină
 - reprezintă factorul principal al romanizării
 - odată însușită de către daci, procesul de romanizare devine ireversibil
- administrația
 - era alcătuită din guvernatorul Daciei ("legatus Augusti pro praetore") și toți funcționarii romani din provincie
 - funcționarii vorbeau limba latină
 - au fost create instituții romane
 - au fost impuse legile romane (Dreptul roman)
 - Dacia a fost reorganizată administrativ în timpul împăraților Hadrian și Marcus Aurelius
- armata
 - era alcătuită din legiuni (cetățeni romani – Legiunea a V-a Macedonica și Legiunea a XIII-a Gemina) și trupe auxiliare (soldați care nu aveau cetățenie romană)
 - în Dacia erau aproximativ 50.000 de soldați romani
 - soldații vorbeau limba latină
- veteranii
 - erau soldați care și-au terminat serviciul militar
 - erau recompensați cu bani, pământ, funcții publice, dreptul de a se căsători în provincia apărată
 - vorbeau limba latină

- izvor: Diploma lui Marcus Herennius Polymita
- coloniștii
 - erau oameni aduși din toate părțile Imperiului Roman
 - au contribuit la dezvoltarea meșteșugurilor, mineritului, agriculturii și urbanizării
 - vorbeau limba latină
- viața religioasă
 - au avut loc două fenomene: **interpretatio romana** (dacii dădeau nume romane propriilor zeități) și **sincretismul religios** (divinitățile de același rang erau contopite într-una singură)
 - creștinismul a contribuit la romanizarea autohtonilor → a pătruns în Dacia prin soldați, coloniști, misionari (sec. IV-V) → dovezi: opaițe, cruci (Donariul de la Biertan)
- urbanizarea
 - au fost ridicate numeroase orașe: colonia (rang superior - modelul Romei: Ulpia Traiana Sarmizegetusa, Drobeta, Apulum, Napoca etc.) și municipia (rang inferior - Dierna, Porolissum, Tibiscum)

Etnogeneza românească

- **este procesul istoric prin care au luat naștere poporul român și limba română**
- etapele etnogenezei:
 - 106-602: **romanizarea autohtonilor** (dacilor) → poporul daco-roman și limba daco-romană
 - 602 - sec. VIII-IX: **asimilarea migratorilor** (în special slavi) de către autohtoni (daco-romani) → poporul român și limba română

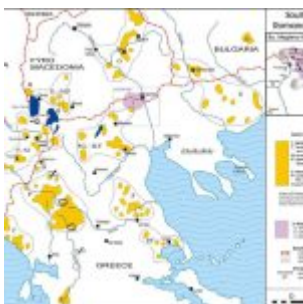
În a doua jumătate a mileniului I, pe teritoriul României își fac apariția mai multe popoare migratoare: goți, gepizi, pecenegi, huni, avari, slavi. Slavii și-au pus cel mai mult amprenta asupra băștinașilor.

Sud Estul Europei - Slavii ocupa Ucraina si nordul Dunarii
Mijlocul Secolului al VI-lea d. Hr.

Migrația slavilor în secolul VI | sursa: byzantinemilitary.blogspot.com

Trecerea în masă a slavilor la sud de Dunăre a împărțit romanitatea orientală în două grupuri distincte: romanicii nord-dunăreni (daco-romani) și romanicii sud-dunăreni (macedoromâni, meglenoromâni, istroromâni).

Răspândirea dialectelor limbii române | sursa: wikipedia.org

Zone locuite de aromâni | sursa: wikipedia.org

Limba română face parte din familia limbilor neolatine sau romanice, alături de italiană, franceză, spaniolă și portugheză.

Limba română este alcătuită din trei straturi:

- **substratul daco-moesic:** 10% din lexic (mazăre, moș, barză, băiat, urdă etc.)
- **stratul latin (sau romanic):** 60% din lexic
- **adstratul slav:** 20% din lexic (boier, voievod, ciocan, nevastă, ceas, plug, a iubi, dragoste etc.)
- 10% din lexic reprezintă împrumuturi din alte limbi și neologisme

Limba slavonă a fost folosită în Evul Mediu în Țara Românească și Moldova ca limbă liturgică și de cancelarie (acte domnești, scrisori, cronici).

Formarea poporului român și a limbii române a fost un proces îndelungat care s-a încheiat în sec. VIII-IX.

Romanitatea românilor în viziunea istoricilor

Semnificație

Prin romanitatea românilor înțelegem:

- descendența romană a poporului român
- caracterul latin al limbii române
- continuitatea daco-romanilor la nord de Dunăre după retragerea aureliană

Românii în izvoarele străine

În izvoarele străine, românii au fost menționați sub diferite denumiri:

- **vlahi** (izvoarele germane → popor vlah = popor neslav de limbă romanică)
- **valahi** (de către slavii sudici)
- **volohi** (de către ruși)
- **blachi / olahi** (izvoarele maghiare)

Romanitatea românilor în Evul Mediu timpuriu

- sec. VII: împăratul bizantin Mauriciu → tratatul militar **Strategikon** → românii sunt menționați cu denumirea de **romani**
- sec. IX: cronica turcă **Oğuzname** → menționează existența unei **țări a vlahilor la nord de Dunăre**
- sec. X: împăratul bizantin **Constantin al VII-lea Porfirogenetul** → lucrarea **Despre administrarea imperiului** → românii sunt menționați cu denumirea de **romani**, afirmându-se că **poporul nord-dunărean se trage de la Roma**
- sec. XII: **Ioan Kynnamos**, secretarul împăratului bizantin Manuel Comnenul → afirmă că **românii sunt veniți demult din Italia**
- sec. XII: **Anonymus**, cronicarul regelui maghiar Bela al III-lea → opera **Gesta Hungarorum** (Faptele ungurilor) → menționează existența a trei formațiuni prestatale la nord de Dunăre în secolul al IX-lea → **voievodatele lui Gelu (românul), Glad și Menumorut**
- sec. XIII: **Simon de Keza** → opera **Gesta Hunnorum et Hungarorum** (Faptele hunilor și ale ungurilor) → **precizează principalele ocupații ale vlahilor**: păstoritul și agricultura

Romanitatea românilor în viziunea umaniștilor

- sec. XV: **Enea Silvio Piccolomini** (papa Pius al II-lea) → a afirmat că **românii au origine romanică** → datorită lui, **ideea originii latine a poporului român a intrat într-un circuit științific european**
- 1536: **Nicolaus Olahus** → lucrarea **Hungaria** → susținea unitatea de neam, limbă, obiceiuri și religie ale românilor

- 1542: **Johannes Honterus** → a creat o hartă a spațiului românesc, intitulată **Dacia**
- sec. XVII: **Grigore Ureche** → cronica **Letopisețul Țării Moldovei** → a afirmat că românii își au originea de la Roma: noi de la Râm ne tragem
- sec. XVII: **Miron Costin** → cronica **De neamul moldovenilor** → susținea originea latină a poporului român
- sec. XVII-XVIII: **Dimitrie Cantemir** → lucrarea **Hronicul romano-moldo-vlahilor** → susținea originea latină a poporului român (umanistul considera că populația geto-dacă din provincia cucerită Dacia a fost nimicită de către romani)

Politizarea ideii romanității românilor

Cauze

- **cucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul** → nobilimea maghiară a fost ostilă acțiunilor întreprinse de voievodul român în spațiul intracarpatic
- în Transilvania funcționa principiul "națiunilor privilegiate" (**Unio Trium Nationum**) → aveau drepturi doar ungurii, sașii și secuii
- românii erau considerați o **națiune "tolerată"** în Transilvania → nu aveau drepturi politice, iar Biserica Ortodoxă nu era recunoscută

Evenimente

- istoricul maghiar **Istvan Szamoskozy** (contemporan cu Mihai Viteazul) → afirma că **românii sunt urmașilor romanilor** → după **cucerirea Transilvaniei de către Mihai Viteazul**, Istvan a **negat originea latină a poporului român**
- 1698: ia naștere **Biserica Unită** (Biserica Greco-Catolică = Biserica Ortodoxă Română unită cu Biserica Romei) → mulți români au îmbrățișat cultul greco-catolic → dobândeau drepturi → a apărut o elită românească, mai ales la nivel clerical
- 1699: împăratul austriac Leopold I → **diplomă leopoldină** → clerul unit se bucura de aceleași privilegii ca ale clerului catolic
- 1701: împăratul austriac Leopold I → **diplomă leopoldină** → cei care **adoptau**

greco-catolicismul primeau **drepturi civice** (exemplu: țăranii scăpau de iobăgie dacă adevau la noul cult) → nu s-a pus în aplicare

- 1744: episcopul greco-catolic **Ioan Inochentie Micu Klein** → **Supplex Libellus** → românii erau majoritari în Transilvania → trebuiau să primească drepturi și să fie reprezentați în Dietă → memoriul a fost respins, iar episcopul a fost exilat la Roma
- 1791: **Școala Ardeleană** (Petru Maior, Samuil Micu, Gheorghe Șincai, Ioan Budai-Deleanu) → **Supplex Libellus Valachorum** → cerea eliminarea denumirii jignitoare de "tolerați", egalitatea națiunii române cu celelalte națiuni din Transilvania, repartizarea funcțiilor publice pe criteriul proporționalității

Teoria imigraționistă (Teoria roesleriană)

Adepti:

- Franz Joseph Sulzer (1727-1791)
 - susținea că poporul român nu are origine latină, acesta formându-se la sud de Dunăre, de unde ar fi imigrat la nord în secolul al XII-lea
- Johann Christian von Engel (1770-1814)
 - a preluat teoria lui Ioan Lucius (care avea dubii în privința originii latine a poporului român, însă nu a negat-o), pe care a falsificat-o, invocând că poporul român s-a format la sud de Dunăre, de unde ar fi imigrat la nord în secolul al IX-lea
- Eduard Robert Roesler (1836-1874), în lucrarea **Studii românești. Cercetări cu privire la istoria veche a României**, a dezvoltat teoria imigraționistă (teoria roesleriană), invocând următoarele argumente:
 - dacii au fost exterminați de către romani (bazându-se pe scrierile lui Eutropius)
 - procesul de romanizare a dacilor a fost imposibil de realizat în doar 165 de ani (106-271)
 - asemănările între limba albaneză și limba română
 - retragerea aureliană a însemnat abandonarea totală a Daciei

Teoria continuității (Teoria autohtoniei)

Adepti:

- Bogdan Petriceicu Hașdeu (1838-1907)
 - a redactat lucrarea intitulată **Pierit-au dacii?** → substratul dacic al poporului român nu poate fi contestat, dacii nefiind exterminați de către romani
- Alexandru Dimitrie Xenopol (1847-1920)
 - a redactat lucrarea intitulată **Studii asupra stăruinței românilor în Dacia Traiană** → migrațiile barbare au împins populația daco-romană spre munți, dovezile arheologice, toponimia, hidronimia dovedesc continuitatea dacilor și a daco-romanilor la nord de Dunăre
- Grigore Tocilescu (1850-1909)
- Dimitrie Onciul (1856-1923)
- Nicolae Iorga (1871-1940)
- Vasile Pârvan (1882-1927)
 - a demonstrat, pe baza izvoarelor scrise și nescrise, că poporul român are la bază elemente daco-romane
- Gheorghe Brătianu (1898-1953)
 - cea mai importantă lucrare a sa este **O enigmă și un miracol istoric: poporul român** → pe baza dovezilor lingvistice, arheologice și etnografice a demonstrat originea latină a poporului român, respingând astfel teoria imigraționistă

Problema romanizării Daciei

Poziția lui Robert Roesler (1871)

Dacia era provincie imperială în frunte cu un legat de rang pretorian la început, apoi, din vremea lui Marcus Aurelius, cu rang consular. Țara, care și-a pierdut cea mai bună și cea mai mare parte a puterii sale demografice de-a lungul unui război îndârjit și sângeros care a durat mai mulți ani, ca și prin emigrare, primi o nouă populație prin coloniștii romani care s-au revărsat aici din toate provinciile Imperiului roman, dar în mare măsură din Italia de Jos.

Avem motive să credem că elementul dacic supus s-a ținut departe de contactul cu civilizația romană și și-a menținut dușmănia față de Roma. Romanitatea Daciei a fost însă diferită de cea a altor provincii cucerite de armata Romei. În Italia de Sus, Gallia, Spania, Britannia, Pannonia etc. ea a fost produsul unei fericite

deznaționalizări a unei populații numeroase preexistente care a continuat să reprezinte majoritatea, a atragerii acestei populații la un alt mod de a gândi și de a vorbi, a amestecului unei părți a sângelui roman imigrat cu cel local iberic, celtic și alte neamuri. În Dacia însă a fost creată o adevărată țară de colonizare dintr-un teritoriu slab locuit și înconjurat de o populație dușmănoasă, în care însă romanitatea nu și-a înfipt rădăcini atât de adânci, nesprijinindu-se pe bazele sigure ale unei naționalități cucerite și din punct de vedere spiritual. De aici și ușurința cu care mai târziu a putut să fie îndepărtată și a dispărut, fără a lăsa atât de multe urme ca în Britannia sau în Noricum, fiind ștearsă ca o simplă poleială. (sursa)

Răspunsul lui A.D. Xenopol (1884)

Roesler pare deci a primi de adevărate spusele lui Eutropiu, care zice că Dacia pierduse prin lungul război împotriva romanilor poporațiunea sa bărbătească. [...] Dară, chiar dacă am lua ca atare spusele lui Eutropiu, nu arată el oare prin cuvintele sale că femeile și copii dacilor nu suferiră cu toții soarta părinților? Apoi această nouă generație nu era ea îndestulătoare pentru a reconstitui în țară o bază națională pe care să se poată hultui elementul roman? De aceea, și inscripțiunile găsite atât în Dacia, cât și aiurea ne dovedesc cu prisosință ființarea poporului dac după cucerire, precum și romanizarea lui. Trebuie amintit că poporul roman înțelegea a lipi de imperiul său provinciile cucerite într-un cu totul alt chip de cum au făcut-o în timpurile mai noi ungurii sau nemții. Departate de a alcătui o castă despărțită de poporul cucerit, romanii se legau cu el prin căsătorii, îi înlesneau intrarea în cetățenia romană și cu toate că îl întrebuițau la toate lucrările, îl făceau să se bucure de toate foloasele. (sursa)

Punctul de vedere al lui Dimitrie Onciul (1885-1886)

[...] Pe baza indiciilor istorice, noi nu putem susține romanizarea acestei țări decât în partea apuseană a Ardealului cu Banatul timișan și Oltenia, pe care teritoriu se mărginise colonizarea romană. În Moldova și Valahia răsăriteană, precum și în regiunea dintre Tisa superioară și Ardeal, lipsea această temelie; aici nomenclatura topografică a rămas sub dominația romană curat dacă, ca și populația. [...] Și după părăsirea provinciei dacii din țară susțin ostilități cu Imperiul Roman. Acest element

ostil, în cea mai mare parte, nu se poate privi ca romanizat. (sursa)

Continuitatea populației romanice după retragerea aureliană

Poziția lui Robert Roesler (1871)

Cei care susțin menținerea unei populații romanice în Dacia se împart în două categorii. Unii susțin părerea că provincialii romani s-au refugiat în munți pentru a-și păstra acolo libertatea și viața, alții, printre care Maior și Laurian, consideră că ei au rămas netulburați în văi și câmpii în vechile lor case și așezări. Împotriva primei păreri putem ridica întrebarea de ce coloniștii romani, obișnuiți cu bunurile unei culturi mai dezvoltate, ar fi preferat să îmbrățișeze o viață în sălbăticie, să schimbe modul de viață urban și agricultura cu păstoritul, când împăratul lor le asigurase în Moesia locuințe și pământuri, în mijlocul poporului lor, în condițiile plăcute ale unei existențe obișnuite, sub protecția săbiilor legiunilor romane, unde nu trebuiau să părăsească nici măcar vechiul nume al provinciei lor? A doua părere își găsește respingerea în căutarea zadarnică a presupusei continuități a orașelor și populației Daciei în toate monumentele literare ale vecinilor. (sursa)

Răspunsul lui A.D. Xenopol (1884)

Chiar bogații fugeau din Dacia, încă nu o părăseau fără gândul de a se întoarce, căci greu se dezlipește omul de ceea ce a agonisit, dovadă mulțimea de comori îngropate, găsite pe pământul vechii Dacii! Dar încă sârmanul! El se retrăgea totdeauna în preajma locuinței sale, sperând că se vor liniști vremile și că va putea să-și revadă așezarea și casa. [...] Timpul trecea și o generație se strângea după alta în creierii munților, încât cei născuți la umbra înaltelor lor piscuri se desprinseseră în curând a găsi aici o nouă patrie. [...] Cei bogați s-au dus, daci sau romani; cei săraci au rămas aici, ori de ce naționalitate s-ar fi ținut. [...] Un popor așezat nu fuge niciodată în întregimea lui în fața unei năvăliri. [...] (sursa)

Punctul de vedere al lui Dimitrie Onciul (1885-1886)

Plecarea deosebită a românilor din astă parte a Dunării către agricultură este general cunoscută. De dragul acesteia ei disprețuiesc chiar industria și comerțul.

Această împrejurare este îndestul spre a arăta că agricultura a fost totdeauna pusă în lucrare de acest popor, fapt adevărit pe deplin prin limbă, care posedă un mare număr de cuvinte de origine latină din această sferă. Astfel imigrarea românilor ca păstori nomazi, după cum voiesc roeslerianii, nu este nimic mai puțin decât adevărată. Desprinderea statornică cu agricultura cere însă ca poporul român trebuie să fi avut în stăpânirea sa un teritoriu, pe care s-o fi putut pune în aplicare. Cum să se explice deci aceasta, dacă el ar fi venit mai târziu în țara sa, când aceasta era acum ocupată de alte popoare, slavoni și unguri ș.a., fără ca el s-o fi cucerit, pentru a putea deveni proprietar de pământ și agricultor? [...] (sursa)

Migrarea vlahilor la nord de Dunăre

Poziția lui Robert Roesler (1871)

Invadarea și ocuparea Valahiei a fost liniștită și imperceptibilă, la începutul ei, care trebuie să fi fost încă în perioada dominației cumane, neputând fi precizată. La fel de puțin menționată este și așezarea vlahilor de sud pe pământul Greciei care a avut loc ca urmare a migrației albanezilor începând cu secolul al XII-lea. Multă vreme și mulți dintre ei au zăbovit doar o parte a anului pe văile și câmpiile țării care a fost numită apoi după numele lor Valahia, considerând încă câmpiile din Haemus drept adevărata patrie, cămin părintesc, până să ajungă la așezări stabile în nord. Așa migrează și azi mocanii din Moldova nu numai în Dobrogea, dar până în Macedonia și Grecia [...] Prin ipoteza migrării treptate spre nord a vlahilor din Moesia se poate explica împrejurarea surprinzătoare că populația valahă se întâlnește la nord de Dunăre numai după începutul veacului al XIII-lea, devenind apoi din ce în ce mai numeroasă, până ce vor umple în mare măsură țara numită azi Valahia și apoi țările din jur, în timp ce în Moesia, locul de odinioară al primului lor stat, au dispărut până la nivelul unei enclave sporadice. (sursa)

Răspunsul lui A.D. Xenopol (1884)

Pentru ca poporul român să revină în Dacia din Moesia, trebuia ca el să se fi aflat acolo la epoca la care se presupune că a părăsit-o, sau cel puțin la o epocă anterioară. Însă noi vom vedea că aceasta niciodată nu s-a întâmplat, că elementul roman întotdeauna a fost prea slab în Moesia [...]. Dar chiar când acesta din urmă ar

fi avut o oarecare vlagă, încă este vădit că Moesia a fost expusă unei năvăliri tot atât de sălbatică ca și aceea îndurată de Dacia. Mai ales orașele, fiind dărmate de barbari, locuitorii lor fugiră pentru a găsi o scăpare în părțile mai retrase ale împărăției, pe când săracii trebuiră să-și adăpostească viața lor retrăgându-se în munții care mărgineau țara despre miazăzi, Haemul sau Balcanul. [...] Ce nevoie ar fi împins pe valachi a trece Dunărea în cei dintâi ani ai ființării statului valachobulgar? [...] Cum să ne putem închipui că valachii să fi părăsit țara lor tocmai în momentul când, întemeind un stat neatârnat, ei puteau să se bucure de toate drepturile lor, și în ce scop? (sursa)

Punctul de vedere al lui Dimitrie Onciul (1885-1886)

Admigrarea română din dreapta Dunării, care trebuie deci s-o admitem, nu alteră caracterul de continuitate al elementului roman în Dacia Traiană, așa că se păstrează tradiția despre originea dacoromânilor din timpul dominației romane asupra acestei țări. Partea rămasă în Dacia, după pierderea provinciei, formează elementul fundamental, din care se nascu poporul dacoromân. Adaosul primit succesiv din dreapta Dunării contribui mai mult la întărirea numerică a acestuia, decât la întemeierea lui. Până în secolul VII, când începe admigrarea de care e vorba, s-au putut păstra în părțile muntoase ale Daciei încă destul element roman, pentru ca continuitatea să nu fie aici nicidecum întreruptă. Argumentul toponimic împreună cu tradiția istorică pun aceasta, cum am văzut, afară de îndoială. (sursa)

Originea poporului român în istoriografia comunistă

- **Epoca Dej:** instaurarea regimului comunist în România → Mihail Roller a falsificat manualul de istorie → **contribuția slavilor** la formarea poporului român a fost **exagerată**
- **Epoca Ceaușescu:** s-a lansat **protocronismul** → a fost negată contribuția romanilor la formarea poporului român → **obsesie dacică** → spațiul carpato-danubiano-pontic reprezenta leagănul întregii civilizații